ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 33. Львôвъ дня 13. Вересня 1862.

НЕОФИТИ.

Поема Тараса Шевченка.

(Конець.)

VII.

И въ Римъ галера приплила,
Минувъ и тиждень. Пъяний Кесарь,
Постригши самъ себе въ Зевеса,
Задавъ Зевесу Юбилей.
Ликуе Римъ: Передъ Кумира
Везутъ возами ладанъ, мюро,
Женуть гуртами християнъ
У колизей, мовъ у різницю,
И кровъ тече... Ликуе Римъ!
И глядиаторъ, и патриций
Обидва пъяні: кровъ и димъ
Іхъ упоївъ... Руіну слави
Римъ пропивае — тризну править
По Сципионахъ... Пий, лютуй,
Мерзенний старче! роскошуй
Въ своіхъ гаремахъ! Изъ за моря
Уже зійшла зоря:
Не громомъ, праведнимъ, святимъ,
Тебе побъе ножомъ тупимъ,
Тебе заріжуть мовъ собаку,
Убъють обухомъ!...
Другий день
Реве арена. На арені,
Лидийський золотий пісокъ
Покрився пурпуромъ червонимъ,
Въ болото крови замѣсивсь;
А Сиракузскихъ Назареівъ
И ще не було въ Колизеі. —
На третій день и іхъ въ кайданахъ
Сторожа зъ голими мечами,
Гуртомъ въ рѣзницю привела.
Апостолъ, синъ твій на арену
Псаломъ співаючи ступивъ,
И пъяний Кесарь, мовъ скажений,
Зареготавсь... И леопардъ
Изъ ями вискочивъ на сцену:
Ступивъ зиркнувъ... и полилась
Святая кровъ. По Колизею
Ревучимъ громомъ пронеслась,
И стихла буря....
Дежъ була,
Де ти сховалась? И чомъ на его,
На Кесаря свого святого,
Не кинулась? Стерегли
Кругомъ въ три лави оступили
Зевеса ликтори. За нимъ,
За Кесаремъ твоімъ святимъ,
Залізну браму зачинили.
А ти осталась на дворі
Сама самісінька.... о горе.!
Ти закричала знявши руки,
И, збожевілівши відъ муки,
Объ муръ старою головою
Ударилась .. и неживою
Підъ браму впала....

VIII

Зъ позорища у вечері
У Терми сховався
Святий Кесарь зъ ликторами.
Колизей остався,
Безъ Кесаря и безъ Римлянъ,
И ніби заплакавъ...
Сполохнувшись, сумно-сумно
Надъ нимъ воронъ кракавъ;
Одинокий середъ Рима,
Мовъ гора чорніе
Середъ поля широкого....
Тихо, тихо, віе
Ихъ Альбано, ихъ за Тибру
Вітеръ по надъ Римомъ,
А зъ за того Колизея,
Неначе зъ за диму,
Сходить мѣсяць круглолиций,
И миръ первозданий
Спочива на лоні ночи;
Тілько ми, Адаме,
Твоі чада навісниі,
Ми неспочиваемъ
До самоі домовини
У твоему раі,
Гриземося мовъ собаки
За маслакъ смердячий,
Та ще й Бога зневажаемъ —
Ледачі, ледачі!..

О півночи прокинулась
Нещаслива мати,
Підвелася, издригнулась,

Стала щось шептати. . . .
О півъ ночи широкая
Брама одчинилась,
И побоїще страшенне
Світломъ освітилось;
И на возахъ, на колесницяхъ
Изъ Колизея, изъ різниці,
Святиі вивезли тіла
И повезли на Тибръ. . тілами
Святихъ убитихъ годували,
Для царського таки стола,
У Тибрі рибу.
Встала мати:
Кругомъ оглянулась взялась
За биту голову руками
И тихо, мовчки за возами
Марою чорною пійшла
На Тибръ. А Скиѳи сіроокі
Погоничі, рабівъ раби,
Подумали: „Сестра Марока
Изъ пекла вийшла провожать
У пекло Римлянъ.“ Поскидали
У воду трупи, та й назадъ
Зъ возами Скиѳи повертали.
А ти осталася одна
Одна на березі. Дивилась
Якъ розстелялися, стелились
Круги широкиі надъ нимъ,
Надъ синомъ праведнимъ твоїмъ!
Дивилась, поки не осталось
Живого сліду на воді,
И ти заплакала тоді, —
Ти страшно, тяжко заридала
И помолилась въ первий разъ
За насъ Розпятому. . . . .
И спасъ
Тебе роспятий Синъ Mapiї
И ти слова его живиі
Въ живую душу приняла,
И на торжища и въ чертоги
Живого, істинного Бога
Ти слово правди понесла.

ИНШІЙ ЧОЛОВѢКЪ.

Оповѣданье П. Кулѣша.

Переведене зъ російського.

(Конець.)

У само̂мъ дѣлѣ стався булый отець Потапъ поволи нерозлучнымъ товаришемъ о̂дпущеного офицера. Зарубаєвъ проводивъ значню часть часу съ тымъ премудрымъ пріятелемъ, то въ себе у ново̂й хатѣ, то въ него дома, до половины оберненого въ крамницю, коли пригоджалося продати дещо козакамъ зъ лишныхъ дворныхъ поставо̂въ. У булого попа була й попадя булая, доволѣ розросла и весела особа, неуступаюча свому чоловѣку въ пристратью до вина, веселячого серце. Отжежъ тота достойна родина заклопоталась лѣпше якъ ро̂дна мати, судьбою о̂дпущеного офицера и всудила, що ёму доконче женитися зъ якоюсь попо̂вною, у сѣмъ та то̂мъ селѣ. Сердешні рады по̂дкрѣплялися чаркою, переходившою изъ рукъ въ руки, а о̂дпущеный офицеръ вертався до матери иногдѣ такій, що вона мусѣла ёго розъодѣти та й у постѣль покласти. Пянымъ языкомъ сказавъ матери любый сынокъ, що его невѣста хоть и попо̂вна, но ходить у капелюсѣ и буде настоящею благородною женщиною. Хватавъ удову за серце нѣмый сумъ; она мѣркувала бѣду, але одвернути ѣѣ немала силъ. Сынъ ѣи вже не хлопець, щобы повернути нимъ круто на дорогу простого, роботючого житья. Слова, офицеръ, благородный человѣкъ, и ѣѣ, бѣдну, заглушали. У самому дѣлѣ ѣи сынъ „теперъ зовсѣмъ иншимъ ставъ чоловѣкомъ", якъ то о̂нъ твердивъ усе, коли вона боязько трѣбувала лишъ ёго що поучити. Була то страшная правда въ устахъ безумного, и тому то ѣѣ поражала, якъ правда. Розлучити сына зъ булымъ о̂тцемъ Потапомъ — не смѣла бѣдна Зарубайха и подумати. Изъ устъ сего послѣднёго чулись неразъ и по пяному розумні речи, або що здалися ѣй розумными, и до ёго головного блуду привыкла вона черезъ весь сво̂й вѣкъ. Все, що въ ѣи силахъ було зробити, то хиба занести булому о̂тцю Потапу горячі книшѣ, та просити покорнѣсенько щобъ сватали сына безъ присилованья. На се булый отець Потапъ ѣй одвѣчавъ:

— Любезная моя Параскевія. . . . Якъ бо тебе. . . . гемъ . . . да, Емельяновна! въ чесно̂мъ до̂мѣ не порокъ выпити молодому чоловѣкови. Мо̂й до̂мъ — не шинокъ. По дружбѣ и по приличію годиться имѣти чарочноє общеніє. Сынъ тво̂й Параскавія . . . гемъ, гемъ . . . благонравный юноша и христолюбивый воинъ. Служивъ о̂нъ отечеству доволѣ и всяческихъ ужасающихъ зрѣлищъ надивився и натерпѣвся; нынѣ же да возвеселится и возрадуется въ благожелательно̂й о̂дпустцѣ. Выпій любезнѣйшая сусѣдко (при тыхъ словахъ всунулася въ руки сусѣдки склянчина, котра у сёго господаря все на столѣ). . . . Увы мнѣ! не можу вже тебе назвати любезнѣйшою дщерю; но уповаю, що мои молитвы и поминовенія о твоимъ поко̂йномъ чоловѣку услышані.

При тыхъ словахъ стало серце вдовы мягше воску: вона любила свого поко̂йного мужа, а молитвы

за упокой души его до сихъ поръ не перестали въ неи бути сердечною звязею межи нимъ а нею. Пючи подану чарку, вона повторила слова булого ôтця Потапа, но тôлько въ красшихъ оборотахъ и зъ прибавкою наивнои селскои поезіи.

— Истинно! истинно! договорювавъ булый отець Потапъ.

А тымъ часомъ его благовѣрная заходилася коло вдовы зъ другои стороны:

— Мы за твоєю Поликарпа Ивановича возьмемъ невѣсту у короля изъ пôдъ полы! говорила вона. — Твôй сынъ красавець, хоть куда. Такого пошукати и мѣжъ дворянськими дѣтьми. Да куда имъ ровнятися, миршавымъ.

Вдова була побѣджена такимъ дѣломъ на двохъ слабыхъ сторонахъ своихъ и вертала домôвъ роздобрена.

„Може, воно й справдѣ буде гарно!" думала вона; а щобы напевно дожити до щастья, котре для неи высше стояло усёго свѣта, вона, на раннôй и вечернôй молитвѣ, додавала за кождый разъ кôлька поклонôвъ ажъ до землѣ.

У церкви такожъ побôльшилися еи приносы на часточку, панахиды и молебнѣ, на велику утѣху ôтця Петра, наступника булого ôтця Потапа. Булый отець Потапъ налягавъ бôльше нѣжъ уперелъ на богопротивну игру въ карты, но вдова Зарубаиха скромно ôдвѣчала, що Богъ не пôсля нашихъ грѣховъ слухає нашои молитвы, но пôсля своєго милосердія, и такимъ дѣломъ поражала вона булого попа єго власнымъ оружьємъ.

Тымъ часомъ дѣло о невѣстѣ у короля изъ пôдъ полы подвигалося впередъ манôвцями, такъ якъ сья невѣста була племяниця рôдна булои попадѣ. Сестра ѣи була ôддана за єреёмъ, якъ и вона сама; но коли ихъ родинѣ суджено вже свише нещастьє, по словахъ ѣи мужа, то вона повдовѣла, и мѣсце, на которôмъ основувалось ѣи благоденствіє, дôсталося воно другому попови и єго попади и єго дѣтёмъ, рѣдко коли малоличнимъ. У вдовы, попадѣ, межи иншими многими дѣтьми, була круглолиця, румяная дочка; и сья то дочка хована була ôдъ дѣтинства такъ благородною, що носила капелюхъ та инші до лѣпшого стану належачѝ приборы. Но не позираючи на всѝ тотѝ украшенья и на красоту природню ѣи очій, семинаристы, назвавшѝ себе богословами, не думали зъ нею, у своихъ бесѣдахъ, нѣчого справдного, лише заєдно розпытували: чимъ вона умываєся, чому въ неи такъ цвитущѝ лицѣ? що не конечно противне здавалося дѣвчинѣ, але о много булобы пріємнѣйшимъ, якбы котрый небудь приморений на реторицѣ и латинѣ, але бодрый духомъ, запытавъ: чи до вподобы ѣй оттакій то (Крестоздвиженській, або Рождество-Богородицькій, або тамъ якій-будь Анно-Зачатієвській) приходъ, що му певно ôддати мавъ єго перестарѣлый отець? Такѝ пытанья давали дѣвчинамъ зовсѣмъ не круглолицимъ, но съ хорошимъ приданымъ и стали съ дѣвчата, въ капелюшикахъ и безъ, честными „матушками" цѣлыхъ селъ; вонажъ лишалася неôддана й одинока, саме той мѣсяць сьяющій, але холодный на голубинѣ небесъ. Охôтно булабъ пристала побратися узломъ законного малженства зъ семинаристомъ-философомъ, будущимъ діакономъ, колижъ семинаристи-философи страхались ѣи пышныхъ строѣвъ, на удержанье котрыхъ доходôвъ діаконськихъ булобъ очевидно нестало. А що вже до семинаристôвъ-риторôвъ, будущихъ дячкôвъ, то въ неи бувъ живый примѣръ передъ очима, якъ одинъ изъ нихъ, полюбивши стрôйну пышнёшку, дочку діаконську, по воли своѣй, зробивши зъ неи дячиху, заставивъ ѣи передъ людьми мастити хату глиною, а до того посмѣху єще доложивъ на будуще щось пѣбы синякъ пôдъ око. Такимъ дѣломъ цвитуча красою дѣва, не будучи причастною дворянства, котре у насъ не жениться съ попôвными, и утративши надѣю на щасливе малженство изъ однымъ зъ богословôвъ, находилася, можно сказати въ критичнôмъ положенью, якъ на самъ той часъ пôдойшли до неи зъ офицеромъ. Статися зъ дѣтьми дворянкою не тяжко, и сердешна красавиця полюбила Зарубаєва за очами, саме якъ якого князя. Изъ своєи стороны и Зарубаєвъ, наслухавшись краснорѣчивыхъ розказôвъ булого попа и булои попадѣ, занявся ажъ до крайности круглолицею дѣвою.

— Очи ѣи, говоривъ булый отець Потапъ, яко двѣ звѣзды въ полуноши.

„Бровы ѣи," говорила булая матушка, „якъ двѣ высокѝ веселки."

— Нôсъ ѣи, продовжавъ ôнъ — яко чистѣйшеє гусине перо.

„Губы ѣи," договорювала вона, „саме якъ пивонія."

Словомъ, сама холодна натура моглабъ була запалитись страстью до законного малженства, а натура нашого Зарубаєва зовсѣмъ небула холодна. Ôнъ безъ всякого ôткладанья надумався ѣхати зъ булымъ ôтцемъ Потапомъ у село Хропаки, недалечко лежаче ôдъ села Буртища. У сёгожъ бувъ свôй кôнь съ возочкомъ. Въ ясну осѣнну недѣлю, коли по дорозѣ засохшôй пôсля дождю и троха примерзлôй, не клубиться зъ пôдъ колесъ порохъ, булый отець Потапъ, сидячи

рядомъ зъ христолюбивымъ воиномъ, правивъ поводами зъ маленькимъ дрожаньемъ у рукахъ, бо еще було рано и не дозволяло сумлѣнье пôдпити собѣ до обѣднѣ.

А тымъ часомъ серце оставшоися матери дрожало еще сильнѣйше о судьбу сына, а дрожало цѣлкомъ безхосенно. Его судьба вже й найшла. Вона найшла его вже ôдъ того часу, коли его взяли ôдъ ѣи убогого обѣда, и вже нѣякй отцѣ Потапы немогли ѣи зробити страшнѣйшою, та й нѣякй ôтцѣ Петры — спасти ѣи. Найшла судьба удалого козака, который не хотѣвъ опустити комисарському сынови за оскорбленье невѣсты. Теперъ ôнъ „зовсѣмъ иншій ставъ чоловѣкъ!" Теперъ для него не були нѣякй Катрѣ Дубѣвнѣ, хоть бы вони й тысячъ разъ були красшй и благороднѣйшй у своихъ цвѣткахъ и лентахъ, нѣжъ якая-небудь капелюшкова въ селѣ Хропакахъ. Теперъ для него булобъ высшимъ проявленьемъ смѣлости — задати гвардейскую выправку сынамъ любячихъ матерый и женихамъ гинущихъ по нимъ дѣвчатъ. Теперъ ôнъ по тверезому гôршъ пьяного, а по пьяному — може немного безмисленнѣйшій ôдъ тверезого.

XI.

Я бы охôтно провѣвъ моего читателя въ село Хропаки и показавъ ёму, якъ жила вдова попадя и на якій ладъ выплекала коханую доню свою; я бы, якъ то говорить ся въ насъ, залюбки вôйшовъ у всѣ сватанья и женитьбы офицерськи; ябъ найшовъ много предметôвъ, заставляючихъ роздумовати о уряженью нового быту офицерського пôдъ провожиньемъ молодои жѣнки; але рôкъ 1826 бувъ нещасливымъ рокомъ моего житья: мене посадили въ бричку домашнѣи роботы и увезли Богъ знае куди, ôддали Богъ знае въ якй руки, и заставили учитися Богъ знае чого лишъ для того, абы я не баловался дома. У насъ у панôвъ малй именья посѣдаючихъ перебуванье хотьбы и одинокою дитяти, дома въ очахъ родичій, называеться чомусь то лѣнованьёмъ. Варваризмъ родинного и товариского житья пôзнають нашй малопосѣдаючй паны й панки сами, а щобы звалити изъ себе ôдповѣдь за будучнôсть дѣтей своихъ, шпуряють дѣти свои, зажмуривши очи въ руки другихъ варварôвъ, котрй або поубивають ихъ на першихъ часахъ, або сли дуже сильна натура котрого, выпускають ихъ изъ своихъ фабрикъ живыхъ, лишъ тôлько бôльше менше калѣками. Отсимъ то дѣломъ сельское житье села Буртища надовго изчезло минѣ зъ очій. Много лѣтъ зъ ряду мôй умъ занятый бувъ иншими рѣчами, и наконець, коли вже признано було, що бôльше я до нѣчого не способенъ, то есть, достаточно приготовленый до житья, минѣ вернули свободу и ôдпустили на всѣ чотыре стороны.

Природно, найпершъ усего кинувся я до родины. Я ѣхавъ день и нôчъ, укорочаючи добы и годины моего выгнанья, я летѣвъ у рôдный мой хуторъ зъ нетерпеливостею закоханого чоловѣка пилуючого до любячои жоны. Наконець достигъ я поворота зъ почтовои дороги на проселочную. Огъ и село Буртище передо мною. Но мусѣло тодї якось пригодится, що весняна вода рознесла греблю, которою звязаный бувъ мôй хуторъ изъ Буртищемъ! А тут нагодилася пôтьмава, плютавая нôчъ. Проѣхати въ темнотѣ зовсѣмъ неможъ було. Изъ стисненымъ серцемъ надумавсь я ночувати и задержавсь у першои хаты, въ котрôй було яснѣще якъ въ иншихъ. Запытавши: чія хата? хтось проходячій, одвѣтивъ, що то хата официрихи.

— Впустять, сюда переночувати?

„Впустять, у нихъ почують судовй, у нихъ и самоваръ есть."

Прекрасно. Заѣжджаю. Мене встрѣчае гожая, красолиця жона и охотно ôддае въ мое розпоряджене свѣтлицю, самоваръ и вечерю. Мысли мои занятй рôднымъ хуторомъ. Очѣкуючи самоваръ и вечерю, я проходжуюсь по свѣтлицѣ и не вважаю на туге хропанье когось-тамъ спячого за перегородкою. Хозяйка увихаеться коло кухнѣ, певно варючи вечерю. Я чую крикъ и лопôтъ крыльми сполошеныхъ на сѣдалѣ курій. Одно изъ тыхъ простодушныхъ звѣрятъ, очевидно муситъ пожертвувати для мене житье; но я оставъ рôвнодушный и безчулый, якъ всякій подорожный проголоднѣлый. Тутъ отворились изъ сѣній дверѣ, и дряхла старушка, въ бѣднôмъ платью, кашляючи появилася зъ чайнымъ приборомъ. Рѣдко пригоджалось минѣ видѣти такй обезсиленй лица. Оддавши ѣи низькій уклôнъ, я зъ участьемъ призирався на ѣи пôвмертвй рисы, на котрыхъ давно вже загасло живое выраженье горестей житья и змѣнилося якимсь но тупымъ неяснымъ терпѣньемъ. Коли вона наднесла минѣ шипячій самоваръ, а спытавъ:

— Ты, бабусю, въ ихъ наймичка?

„Нѣ, рôдна мати," одвѣчала вона.

— Хтожъ вони такй?

„Зарубаевй. Сынъ мôй офицеръ Зарубаенко, а се (вона похитнула головою идъ сторонѣ кухнѣ), се моя невѣстка."

Я понявъ усе. Розпытувати бôльше минѣ не було про що. —

Урывки декотрй зъ поемы

„ЧЕРНА КНЯГИНЯ ЧЕРНИХОВСЬКА“.

В. Шашкевича.)*

I.

Ой летять, летять
Журавлѣ назадъ,
Чи добре вѣщують?
Злй вѣсти идуть:
Татары жегурь,
Татары плюндрують!

Де око сяга,
Лієсь Татарва
Якъ чорное море —
Людъ въ боры утѣкъ,
Скрôзь слёзи и кликъ:
О горе намъ — горе!

Вельможнй паны
Житья зберегли
Въ замкахъ и твердинахъ;
Ханъ зъ ордою йде
Богацтва везе
Въ малёваныхъ скринахъ.

Иде — нѣ летить,
Кровы ще не сытъ,
Ажъ пôдъ Черниховомъ,
Ханъ орду спинивъ,
Вѣнцѣ запаливъ
И станувъ таборомъ.

Бо князь ту теперъ
Зъ рôднею заперсь,
И жде бисурмана
А орда цѣла,
Орда золота,
Жде приказôвъ Хана.

IX.

. . . .
. . . .

Закипѣла кровъ татарська,
Стрясло бѣсурманомъ,
Тай заревѣвъ: „нуже хлопцѣ
На коня за Ханомъ.

„Мало кровы, мало трупа
Выломати брамы,
Ще на замку потянцюемъ
Зъ Чернои братами.
„Будемъ серця добувати
Таки живцемъ зъ тѣла,
Щобы въ мѣстѣ и живая
Душа не лишилась!“

Затрѣщали твердй брамы,
Та и повалились,
А по замку крôвавіи
Рѣки поточились.

Лягло вôйсько хрестіянське,
Але не вступило —
Княжій замокъ густымъ трупомъ
Въ коло застелило.

А дѣвчата сами собѣ
Вогонь розкладали,
Тай господу помолившись,
У ёго скакали.

Щобы лишень не попастись
Въ татарську неволю,
Не дивитись на братнюю
Тяжкую недолю.

Щобъ въ гаремахъ не гинути,
Або не придбати
На погибель Украинѣ,
Й собѣ татарчати!

* *
*

Оттакъ було на Вкраинѣ
Татаре гостили,
Забирали увесь статокъ,
Рѣзали палили.
Тай мучили людъ хрещеный —
Но мучили тѣло —
Нынѣ й Татаръ вже не стало
Тай скрôзь засвѣтило
Свѣтло правды Христовои —
Усѣ Христіяне:
И тй що въ кайданахъ холять,
Й що кують въ кайданы.
Нынѣ тѣла вже не мучать,
А катують духа,
Хочъ неразъ бы ôдрѣзали,
И язикъ и уха
(Такъ якъ було паны свѣта —
Ханы — предетечѣ)
За щирее яке слово!
За правдивѣ речи!!

---

*) Поема сья основана на историчнôмъ пригодѣ есть невелика — но за те вартнѣйша, якъ декотри „стихотворенія“ нашихъ п. поетôвъ що вірши ремеслують не на лôктѣ але на сяжнѣ. Небавомъ буде вона печататись о чемъ дамо знати въ своемъ часѣ. Ред.

ЗЪ УКРАІНИ.

Хуторъ Шовковиця, 1862 у конець Липця.

До насъ на Вкраіну пришли три номері Вашихъ Вечірниць. Привітаемо щиримъ серцемъ першу газету, писанну нашою мовою. Галицьке Слово доходе до насъ;

але-жъ, правду сказати, на Вкраїні дуже не вподобаєцця єго мова, котру навіть не зовсімъ розуміємо; наши-жъ селяни нічого не втнуть; а єсть де-котрі дуже охочі читати. Отъ и на сёму хуторі, де я живу, єсть дідъ Микита, чоловікъ письменний. Я єму дававъ кільки разівъ Слово, то каже, що мало що зрозуміє зъ того писання, що въ ёму єстъ и по московському и по церковному и на иншихъ мовахъ; більшъ, каже, розумію, читаючи московські книжки, писані чистою мовою. На тімъ тижню попрохавъ я діда Микиту до своєі хати, и прочитавъ ёму де-що зъ Вечірнищь. Старий дуже зрадівъ, вчувши, що на Галичині пишуть такою мовою, що іі можна зрозуміти и у насъ підъ Ромномъ. Хочъ и у вашій газеті єсть слова, котрі не вживаютця у насъ на Вкраїні, але-жъ видко, що ви хочете писати такъ, якъ говоре народъ, такою мовою, котру розуміє нашъ селянинъ.

Шкода тільки, що ви тримаєтесь Вашої Галицькоі правописі. Не знаю, якъ у васъ на Галичині, а у насъ на Вкраїні важко читають книжки, писані Вашою правописсю. У насъ усі пишуть правописсю п. Куліша. Правда, єсть декотрі, що пишуть по такому, що може и сами-бъ Китайці здивувалися, и що чоловікъ таки добре впріє, поки дойде розбирати тую кумендую ортографию. Але-жъ ці учені голови друкують свої книжки не для користі людей, а хіба для того, щобъ виказати передъ усіми, якъ то вони добре розуміють тую филологию и фонетику, які то вони вчені.

Вчивши малихъ дітей, ми дознались, що правопись п. Куліша сама практичня, бо въ іі слово вимавляєтця такъ, якъ пишетця, и дитина, вивчивши азбуку, починає добре читати слова *вінъ*, *вілъ*, написані кулішевською правописсю, якъ вашою галицькою: вона собі запамятає, якъ вимовляєтця кожна буква, а то ще треба вчити що *о* зъ значкомъ вимовляєтця не такъ, якъ просте, и дитина путаєтця.

Намъ потрібно мати єднакову правопись и єднакову литературну мову, таку мову, якою писавъ Шевченко, и якою пишуть наши луччі писателі. На Вкраїні также говорять не однаково по всіхъ містахъ: у Чернівговщині говорять не такъ якъ за Дніпромъ, на Поділю инше якъ у Харковщині, але-жъ усі у насъ пишуть однаково, тримаютця мови, виробленної нашими кращими литераторами. Литературна річъ складаєтця зъ усіхъ елементівъ народнеі річи, для того вона має тоту силу, яко продуктъ цілого народу, и для того іі скрізь розуміють. Мову Шевченкову зрозуміють по всіхъ куткахъ України, зрозуміють, певне, и на Галичині.

Галицькі панове, здаєтця, хочуть писати по московськи; але-жъ можно зъ певностію сказати, що тоту учену мову вашу не зрозуміють добре у Москві, такъ само якъ и на Вкраїні. Дуже то намъ дивно, що вони силкуютця писати по московськи; надісь, у Васъ ще менше розуміють московську річъ, якъ на Вкраїні. Може високоповажні учені ваші мають народну річъ за хлопську, за мужичу, котрою можна писати тільки про дёготь та галушки, мову дуже кумедну, *хахлацкую*? Такъ насъ навчають де-які пани Москалі, и вказують намъ приняти свою московську мову; те-жъ саме кажуть намъ и Ляхи. Здаєтця справді, що краще бъ було приняти або лядську або московську мову, зовсімъ готові, а не працювати надъ своєю, ще невиробленною; — було-бъ воно добре, якъ би то зрозумівъ нашъ народъ по лядськи або по московськи, та въ тімъ то и діло, що не розуміє. Та и того намъ паразитничати, коли ми маємо своє власне добро, коли у насъ єсть поезія Шевченка, єсть історія Куліша, оповідання М. Вовчка! Маленькі народи хотять мати свою власну литературу, а насъ єсть більшъ якъ 15 милионівъ; чи-вже-жъ наша мова не варта стати мовою освіти, мовою литературною? Якъ би не мала живучоі сили наша українська річъ, то давно-бъ забувъ іі народъ, живучи стільки роківъ міжъ рідними Славянськими народами, и не виявився-бъ зъ середини народу такий геній, якъ Т. Шевченко.

Такъ ми гадаємо собі сидючи на Вкраїні, и сподіваємось таки, що не загине марно наша праця и наша думка. Дякуємо Васъ, що хочете писати ріднимъ словомъ.

М. Терезовськїй.

ДВѢ МАТЕРИ.

Образець изъ житья.

(Конець.)

II.

Обôчъ палаты, де вмеръ одинакъ ясного панства, недалеко за тыномъ городу, стоить невеличка хатина, почорнѣла и похилена, на стрѣсѣ бурянъ та мохъ. Здалека на ню зрѣти здавалася вона до крыхты подôбна зовсѣмъ до якои паровнѣ, де гнуть ободы — або пригадувала мѣськимъ людямъ лице зблѣднѣлого и змарнѣлого жида, зъ котрого виду лишь дослѣдишъ очи запалй, розчѣхрану бороду й пейсы, та поцундравлену шапку шабасôвку.

У хатинѣ палатѣ сусѣдуючôй мешкае бѣдна вдова изъ своимъ сынкомъ малымъ.

Дзвôнъ церковцѣ гомонѣвъ ясно и весело, якъ тота праведна душа, кликавъ до молитвы правовѣрныхъ. Устала й бѣдна вдова, та выйшла передъ хатину шепчучи папѣръ. Видко по ѣи росту высокому, гнучкому, по личку хоть блѣдому зъ нужды, по очицяхъ повныхъ, чорныхъ, була то колись небѣдна и красна жѣнка.

„Господи милосерный помилуй мя!" — зôтхнула тяжко а чогось станули ѣй слёзы, скоро зиркла на палату.

„Ясній паны!.... богатй зъ чужои кривды — вони теперъ у пухахъ вылежуються, а я отъ пропадаю, бо кусничка хлѣба або хоть пушку муки найти годѣ.... Боже, Боже, чи вже такъ суджено минѣ зъ голоду вмерти?" Залялася рѣсными слёзами та поплелася черезъ городець, дечого роздобути, абы якось прожнвитися черездень, бо нынѣ й заробити годѣ якъ у недѣлю звычайне.

Бѣдна жѣнка колись у лѣпшôмъ стояла, колись и людямъ бѣднымъ роздавала, а нынѣ й сама жадна. Еще тому чотыре, пять лѣтъ, ѣи чоловѣкъ бувъ чôльный газда на все село, и мався хотьбы котрый панокъ. У него всего було доволѣ, хоть молодый ще бувъ та новый газда. Завидѣли ему люде его достаткôвъ, не тому щобъ бувъ лукавый; але звычайне ненасыченй люде. Пороли, пороли, лукавй заушники

панськй поти, поки ажъ не выпороли. Набрехали передъ паномъ, панъ розсердився, ôддавъ ëго въ жовнярѣ; а молодицю зôгнавъ зъ грунту, зъ хаты, натомѣсть посадивъ дворака, а отсю хатину давъ ѣй безъ усёго. Надѣя лишъ одна що поверне ѣи чоловѣкъ удержувала ѣѣ -- а воно прійшлось: згибъ ôнъ десь у чужихъ краяхъ, та лишилась вона сама, одинока якъ той палець. Нѣхто й не спытавъ ѣи, якъ и що ты небого? якъ живешъ? бо люде лишъ собѣ радй а за бѣдного ледви тямлять, ба ще й бувало глумляться, вызываючи богачкою.

Отъ така то була тота бѣдна вдова.

Пôшла небога до сусѣдъ, та выпросила крыхту муки на ôдробокъ. Вертае въ хату сиромахка, а дѣтвакъ, пятелѣтный хлопчикъ, жде на ню. Скоро лишъ указалась, скочивъ до неи, та зачавъ голубити: „Мамо! до церкви звонять"; — тай уклякъ на лавѣ пôдъ окномъ и зложивъ рученята. Хто бувъ придивився малому, жовтоволосому, кучерявому, румяному хлопчикови, якъ ôнъ клячѣвъ и знѣсъ очи къ горѣ, бувбы собѣ въ одинъ разъ пригадавъ тыхъ добрыхъ ангеликôвъ, що просять за людьми у Бога.

Дивячи на дитину забула бѣдна вдова и на свою бѣду, вона була щаслива яко матѣрь! —

А въ церковцѣ гаморять дзвоны заѣдно, але вже на ладъ похоронный, дзвонять якомусь померлому. Перехрестилась вдова побожно, тай шепнула зо тричѣ: „Вѣчная память."

Выйшла небога по воду у двôрську керницю, дивить, а коло двора чогось таке снуються, якбы выбералися въ далеку дорогу — та й чуе, що паничъ одинокій умеръ.

Отъ такъ, подумала собѣ вона: „и статокъ Господь давъ и всёго, чого душа забагне, коли не давъ вѣку....." А потому нѣбы зъ переляком такъ ѣй щось прійшло на думку: „Чи не мои слёзы та клятьбы лиха набавили... хорони Господи, и въ мене є дитина! —"

Пôйшла изъ дѣтвакомъ до церкви, помолилася Богу а съ полудня, коли йшли иншй, пôйшла й вона на смерть, змовити хоть отче-нашъ за душу ясного панича. За нею прибѣгъ и хлопчикъ.

Высоко и пышно нарядили малого умерця, и рясно свѣтло доокола засвѣтили. Хто прийде, на приказъ панѣ честують, и сама панѣ честуе. Коли бѣдна вдова молилася, ѣи сынокъ забѣгъ зъ цѣкавости у тоту комнату, де сама сидѣла и честувала панѣ.

„А чій се мальчикъ такий красный?" вдивившися въ него запытала панѣ.

— Отъ сеи вдовы бѣдной, що за двором у той старôй хатинѣ? — одказавъ слуга двôрській.

„Чи вона може покритка?"

— Нѣ ясна панѣ — каже акійсь изъ села: — ѣи чоловѣкъ бувъ чôльный газда богатый, и добрый бувъ, но его ясный панъ изъ грунту зôгнали, ôддали въ жовнярѣ; ôнъ тамъ и згибъ, а вона теперь отъ у поневѣркахъ. Бѣдуе сирота дуже.

Яснôй пани прикро було чути таку казку. Сама була въ нещастью, тожъ и чужа кривда ѣи заболѣла може разъ першій на ѣи вѣку. Дала хлопчикови и колача и хлѣба, погладила по головцѣ кучерявôй и личку румянôмъ та й велѣла ему прійти зъ мамою.

Хлопчикъ выбѣгъ урадованый до матери та й розказуе що панѣ говорила.

Запѣдилася бѣдна вдова: „Охъ! а чейже знова яка напасть панська — а йти лишъ треба!" Зо страхомъ прійшла вона десь зъ полудня до панѣ, та й чекае коло порога. Казали закликати. Увôйшла. Панѣ сидить на выбиваной мягкôй софѣ, тай яла вдовицю розпытувати, якъ, що й кули удѣялося.

„Отъ таке то небого — ты нещаслива, бо й имѣнья лихй люде взяли, и чоловѣкъ тобѣ померъ, и жити нема тобѣ ôдки; а менѣ отъ Богъ узявъ одину потѣху, та на щожъ ми теперъ и богатства и добра доля?"

Заплакалася добра панѣ пригадавши собѣ що ѣи одинокій сынокъ пôйшовъ на той свѣтъ — вона мабуть завидѣла бѣднôй жѣнцѣ ѣи матерного щастья. Ôдтакъ каже вона:

„Знаешъ ты небого, тобѣ мôй чоловѣкъ велику кривду зробивъ, а ëго вже нема, — вѣдай за людськіи слёзы мене теперъ Господь навидже."

Заплакалася знова панѣ и бѣдна вдова хлопська.

„Отъ небого," каже панѣ: „коли бы пристала на те,ябы тебе, и твого хлопчика взяла въ двôръ — абы й ты небѣдовала и зъ твоего хлопця дещо було. Коли схочешъ, дамъ его учити, абы зъ него люде були. Мôй чоловѣкъ взявъ вамъ газдôвство и батька, а моя повинность те направити."

Бѣдна нѣчого сказати не вмѣла, и жаль и утѣха розстроили еи бѣдне серце зболѣле ôдъ тôлько горя; а панѣ голубячи вдовиного сынка, пригадала собѣ свое, якъ не розплаче ся, не розрыдае....

III.

Минуло изъ того часу за десять лѣтъ. На мурованôмъ гробѣ панича ясного уже й хрестъ почорнѣвъ и цѣлый обмаився доокола, уже й не згадують ëго; а за матѣрь ëго вдову люде благословлячи все споминають.

Розказують було все, що ясня панѣ изъ товъ бѣдною сусѣдкою, що мешкала убого обôчъ двôрського тына, майже що день идуть у село мѣжъ бѣдныхъ хорыхъ, та принесуть заедно и хлѣба и мяса, абы слабыхъ ратовати та пôдпомогчи до здоровья. Отъ такъ, кажуть, жили собѣ заедно зъ собою та тôлько ихъ и роботы було, що старались про бѣдныхъ.

А що року разъ або й два зберуться обѣ, та ѣдуть у мѣсто, ôдвидѣти сына бѣднои вдовы, котрый тамъ ходивъ до школы. Якъ прійдуть, то одна й друга рада бы чимъ борше взрѣти хлопця: панѣ пытае, що ему хибло, а бѣдна рôдна мати хиба тôлько що приголубить ëго до себе.

Ѣдуть уразъ до дому, розговорюють, тѣшаться, що добре вчиться хлопець, то тодѣ панѣ каже зъ якимсь невсыпущимъ жалемъ: „Такъ такъ небого, двѣ насъ есть матери а сына маемъ лишъ одного!" —

Ю. В.

ВСЯЧИНА.

Спосôбъ насупротивъ скаженицѣ. Зъ за пригоды страшенной, що въ селѣ Евангеловицѣ на Литвѣ укусивъ скаженний вовкъ покусавъ, бôлышъ 40 осôбъ на тую нещасну хоробу померли, подавъ п. Ф. Волянській спосôбъ личебный. Симъ лѣкомъ есть, якъ ôнъ каже, моло-

чникъ, на Подолю званый боянъ, а ботанѣчне Euporbia procera. Ростина тота рôзниться ôдъ инших молочниковъ якъ Euphorbia uclosa и silvestris (котри такожъ супротивъ скаженицѣ уживають) тымъ що въ него пенёкъ косматый, а въ иншихъ гладкій. Соткамъ живущихъ, котрыхъ скаженй псы покусали, уратувавъ житье тымъ способомъ п. Волянській, и еще при его лѣкахъ анѣ разу скажениця не найшлася. П. Волянській обовязався пôдъ окомъ лѣкарôвъ зробити пробу такъ, щобы бôльше псôвъ дано покусати скаженому (лѣкарями потвердженому) псови; а ôнъ своими лѣками доведе, що жаденъ зъ тыхъ псôвъ не сказиться. Есть то такъ великои ваги вынайденье, що повиннобы загальну увагу стягнути — бо до нынѣ всякй лѣки меличнѣ на скаженицю були нѣчимъ.

Чеськи книгарськй дѣла. Книгарня І. Л. Кобера въ Празѣ выдала недавно дѣльця: „Čechy zeme i narod.“ Есть то вытягъ изъ енцикльопедичнёго дѣла Ригера п. з. Slovník naucny. Описъ сей найборше познакомить зъ бувальщиною, околичностями Чехъ и ёго стремлѣньямъ. Выходить выпусками по 36 кр. а. в. — Накладомъ Тупского выходить нове выданье „Slovanskich starozitnosi“ п. І. Шафарика. Тіи дѣла могуть для насъ буги найцѣкавшіи по мѣжъ иншими.

ПЕРЕПИСКИ.

Пр. П. Терлецькій. Хотимирь, почта Обертынъ. Згадувану въ вашой реклямѣ зъ дня 30. Серпня передплату мы доси неотримали — анѣ такожъ нѣхто не допоминався о пересланье часописи на вашъ адресъ.

Пр. Ц. Крохмалюкъ. Коропець, почта Золочѣвъ. Адресъ вашъ по жаданью поправлено. Зъ вашои реклямы неможемо знати, котрй числа васъ не ôдйшли; отже просимо якъ найборше намъ переказати, котрй числа вамъ хибують, а заразъ пересланй будуть.

До ч. ч. п. п. переплатителѣвъ.

Дôйшли насъ уже изъ кôлька разъ вѣсти, що передплаты на Вечерницѣ часто идуть иншими дорогами, нѣжъ повинни. Помимо сего, що декотрй идучи застрягли, здаеться черезъ пріязнь людей, въ дорозѣ, и ажъ передплатителѣ сами мусѣли доходити кôнця тому клопотови — то еще окрôмъ сего люде добрй, такôй Русины сами, дуже пильно розголошували, що Вечерницѣ не выходять, та передплаты завертали.

Мы тымъ панамъ дуже красно дякуемъ, и лише ихъ спытаемо, чи вони думають, що такй низькодухй, що по жидôвськи заходять до дѣла, коли въ свѣтѣ пôддвигли яку идею, або перевернули? О най вони не журяться и пусто неклопочуться, „Вечерницѣ“ на Руси ôдъ давнихъ давенъ були и будуть, хотьбы декотрымъ навѣть заплыло еще до головы, сказати, що нема навѣть малоруського народу и нема житья въ ёго пятьнадцятёхъ миліонахъ, що той народъ мовы, языка свого немае, и на чужôмъ буде все учитися — хотьбы й те, то вони сонце правды намъ не годни ще закрыти анѣ книгами, анѣ.... хотьбы й те, що лише мы, якъ вони кажуть, недоуки, недорѣки лишимося сами; то стремлѣнье народне не загине такôй нѣколи, а борше чи пôзнѣйше воно переверишть усѣ давнй понятья.

На довôдъ сёго запытаймо лише, хто учивъ пок. Маркіяна, Н. зъ Николаєва, Могильницького, Вагилевича, Головацькихъ и. м. абы пристали до народнёго а не до чужого — а намъ хто указувавъ взятися до тои самои гадки, хоть у школѣ що иншого учили? — Одвѣту на се не треба.

Отъ таке то дѣло. Мы люде гôршъ дѣтей: Коли неможъ було, то мы, страхъ, на всѣ застав ки межи своими горлали: „мы нарôдъ хочемъ просвѣтити, мы ёго отъ-сякъ та отъ-такъ!“ — Ай правда: мы нынѣ вже иншй, мы, кажеться, паны, а хлопôвъ бери. . . .

Буде тои казки. Коли мы негодни що народови доброго зробити, то найдуться по насъ головы мудрѣйшй; а тодѣ картину нашои памяти онуки изъ стыдомъ замажуть. —

А мы тымъ часомъ робѣмъ якъ розумѣемо та по за якъ потрафимо и умѣемо!

Одъ Редакціи.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова за рôкъ	4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львовъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакція Вечерниць пôдъ ч. 178-мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Института Ставропигійського